

درسنامه، پایگاه تربیت اجتماعی

۱. یکی از مهم‌ترین ابعاد تربیت دینی در تربیت اسلامی، تربیت اجتماعی است. دلیل این امر، نگاهی است که اسلام به انسان و چگونگی رشد و تکامل و نحوه رسیدن او به سعادت دارد. خداوند انسان‌ها را به گونه‌ای آفریده است که «عون» و «یاور» یکدیگر باشند؛ یعنی زندگی فرد انسان در «تعاون» با جمع سامان یابد و ادامه پیدا کند. از این رو رسول گرامی اسلام، جامعه بشری را به یک کشتی تشبیه می‌کند که هر سرنشین این کشتی هم حافظ جان و سلامتی خود و هم دیگر سرنشینان است، و عبارت «به من مربوط نیست» در این کشتی معنا ندارد. از نظر اسلام، انسان فطرتی اجتماعی دارد که منظور از آن تنها این نیست که نیازهای فرد از طریق دیگران رفع می‌شود و نیازمند به همکاری دیگران است، بلکه به این معناست که بسیاری از فضائل اخلاقی در بستر زندگی اجتماعی به کمال می‌رسند؛ همان فضائلی که خداوند در فطرت بشر قرار داده است و هر انسانی به آن فضائل گرایش دارد و به آن‌ها علاقه‌مند است.

به‌طور مثال هر انسانی «یاری» کردن به دیگری را دوست دارد و از آن لذت می‌برد. هر انسانی احسان به دیگران، گذشت از خطای دیگران و صداقت‌ورزی را می‌پسندد و هنگامی که یکی از این فضائل را از خود بروز می‌دهد احساس رضایت می‌کند.

۲. مقصود از تربیت اجتماعی آن است که ما فرزندان خود را به گونه‌ای تربیت کنیم که مجموعه فضائل اخلاقی، که جنبه اجتماعی دارند، در آنان شکوفا شود و رفتار اجتماعی آن‌ها بروز و ظهور آن فضائل باشد. موفقیت یک نظام تربیتی، مربی، پدر و مادر در آن است که در تربیت انسان‌هایی با این ویژگی موفق باشند. کارآمدی نهاد آموزش و پرورش نیز به این است که در مرتبه اول بتواند جوانان و نوجوانانی تربیت کند که در زندگی اجتماعی، بهره‌مند از فضائل اخلاقی باشند و از رذائل اخلاقی دوری گزینند.

۳. پاره‌ای از فضائل اخلاقی که دارای بعد اجتماعی هستند و باید در تربیت دینی مورد توجه قرار گیرند، عبارت‌اند از: عدالت‌خواهی، حلم و بردباری، مهر و عطف، عفو و گذشت، عزت‌نفس، یار مظلوم و خصم ظالم بودن، غمخوار مردم بودن، همراه مردم بودن در مشکلات، خوش‌خلقی با مردم، غیرت نسبت به ناموس، عفاف و حیا داشتن، خیرخواه دیگران بودن، مدارا با مردم، صداقت با مردم، دروغ نگفتن و غیبت نکردن، احسان وجود، مودت، رحمت، تواضع، رفق، مواساة، وفای به عهد، امانت‌داری، انصاف، سخاوت و تعاون و برّ و تقوا.

۴. قرآن کریم خطاب به مؤمنان می‌فرماید: «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ» مطابق با آیه شریفه، عون یکدیگر بودن، در صورتی ارزشمند است که در جهت خیر و رستگاری باشد، و تنها انسانی می‌تواند در این جهت حرکت کند که آراسته به تقوا و برّ باشد. انسان متقی، آن انسانی است که بر نفس خود مسلط است و می‌تواند خود را از گناه حفظ کند و آلوده به گناه نگردد. برّ نیز به معنی نیکی است. اگر فردی اهل نیکی باشد، در هنگام تعاون با دیگران، از بدی کردن به مردم دوری خواهد کرد و در مسیر نیکی قدم بر خواهد داشت.

۵. ارزیابی وضع موجود دانش‌آموزان نشان می‌دهد که باید برای تربیت اجتماعی آنان بیشتر اهتمام کرد و برنامه‌های مؤثر و کارآمدی را به اجرا گذاشت. به‌خصوص وقتی به شیوه زندگی امروز نگاه می‌کنیم که افراد را از یکدیگر جدا می‌کند و به تفرّد و تنهایی می‌کشاند، ضرورت برنامه‌ریزی برای سوق دادن جوانان به یک زندگی اجتماعی فعال که توأم با تعاون در نیکی‌ها و معروف باشد، بیشتر احساس می‌شود. معلمان و مربیان تعلیم و تربیت دینی می‌توانند پیشگامان این برنامه و محورهای باشند که جوانان گرد آنان جمع شوند و به مشارکت‌های اجتماعی بپردازند. این اقدام سبب می‌شود که دشمنان فضیلت و اخلاق نتوانند از خلأ پیش آمده سوءاستفاده کنند و جوانان را به کانون‌های انحرافی که هم‌اکنون در شکل‌های گوناگون آن در سطح جهان فعالیت دارند جذب نمایند و به این نیاز فطری به صورتی دروغین و تخریبی پاسخ دهند. **پیشنهادهای عملی و تجربه‌های موفق شما دبیران می‌تواند مورد استفاده سایر دبیران نیز قرار گیرد.**